

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

ERDAL MUHAMMET ARSLAN VE DİĞERLERİ / TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru No. 42749/19)

KARAR

Sözleşme'nin 2. maddesi (usul yönü) • Pozitif yükümlülükler • İç hukukun başvuranlara, yıkıcı bir depremin ardından bir otelin enkazı altında kalan yakınlarının hayatını kaybetmesine ilişkin uygun bir yargısal cevapla birlikte bir hukuk yolunu sunması • Sözleşme'nin 2. maddesinin uygulanabilir olması • İdare mahkemeleri nezdinde açılan tazminat davası bağlamında uygun ve yeterli bir tazminata hükmedilmesi • Soruşturmanın aynı zamanda Cumhuriyet savcısı tarafından yürütülmesi • Bağımsız bir bilirkişi incelemesinin inşaat usulsüzlüklerini ortaya çıkarması • Otelin İşletmecisi hakkında başlatılan ceza yargılaması sırasında adli makamlar tarafından incelenen güvenlik normlarına uygunluk • Suçlanan kamu görevlileri hakkında herhangi bir ceza soruşturmasının yapılmamasının başvuranların yakınlarının ölümünde idarelerin sorumluluklarının tespit edilmesine ya da başvuranlar hakkında ödenmesine karar verilen tazminata zarar vermemesi

STRAZBURG

21 Kasım 2023

İşbu karar, Sözleşme'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli düzeltmelere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2023. Bu gayri resmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Erdal Muhammet Arslan ve diğerleri / Türkiye davasında,

Başkan

Arnfinn Bårdsen,

Hâkimler

Jovan Ilievski,

Pauliine Koskelo,

Saadet Yüksel,

Lorraine Schembri Orland,

Frédéric Krenc,

Davor Derenčinović

ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Hasan Bakırcı'nın katılımıyla, Daire halinde toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm),

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan davanın temelinde bulunan ve altı Türk vatandaşı olan Erdal Muhammet Arslan, Mahmut Arslan, Mustafa Serdar Arslan, Orhan Arslan, Turan Arslan ve Zuhal Arslan'ın ("başvuranlar"), 26 Temmuz 2019 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvuruyu (42749/19 no.lu),

Başvuranların yakınının yaşam hakkına ilişkin şikâyetlerin (Sözleşme'nin 2. maddesi) Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesine ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğunun belirtilmesine ilişkin kararı,

Tarafların görüşlerini göz önünde bulundurarak,

17 Ekim 2023 tarihinde kapalı oturumda gerçekleştirilen müzakerelerin ardından,

Söz konusu tarihte aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, Türkiye'nin Van Bölgesinde 23 Ekim ve 9 Kasım 2011 tarihlerinde meydana gelen depremler sırasında Bayram Otelinin enkazı

altında kalan, başvuranların yakını Ercan Arslan'ın hayatını kaybetmesiyle ilgilidir.

OLAY VE OLGULAR

2. Başvuranlar sırasıyla 2002, 1942, 2007, 1967, 1970 ve 1979 doğumludurlar ve Diyarbakır'da ikamet etmektedirler. Başvuranlar, Avukat M. Timur tarafından temsil edilmişlerdir.

3. Hükümet, kendi görevlisi olan, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Türkiye'nin doğusundaki Van şehrinin yakınında, sığ derinlikte (10 km), 23 Ekim 2011 tarihinde, saat 13.41'de Richter ölçeğine göre 7,2 büyüklüğünde şiddetli bir deprem meydana gelmiştir.

5. Aynı bölgede, 9 Kasım 2011 tarihli akşam, saat 20.23'te yeniden, Richter ölçeğine göre 5,6 büyüklüğünde bir deprem yaşanmıştır. Depremi merkez üssünün Van'a yaklaşık on beş kilometre uzaklıkta bulunan Edremit ilçesi olduğu belirtilmiştir.

6. Art arda meydana gelen depremler, yıkıcı hasarlara yol açmıştır. Nitekim 644 kişi, bu depremlerde hayatını kaybetmiş ve enkaz altından canlı çıkarılan 252 kişi de dâhil olmak üzere, 1.966 kişi yaralanmıştır.

7. 9 Kasım 2011 tarihli deprem, Van'da bulunan Bayram Otelinin yıkılmasına neden olmuş ve bu yıkılma sırasında, aralarında Ercan Arslan'ın da aralarında bulunduğu yirmi dört kişi yaşamını yitirmiştir. İlgili sırasıyla, başvuran Mahmut Arslan'ın oğlu, başvuran Zuhal Arslan'ın eşi, başvuranlar Erdal Muhammet Arslan ve Mustafa Serdar Arslan'ın babası ve başvuranlar Orhan Arslan ve Turan Arslan'ın erkek kardeşidir.

8. Hükümet, birinci ve ikinci deprem arasında yetkili makamlar tarafından alınan tedbirleri belirtmektedir. Birinci depremin ardından, Van Valiliği, bir tehlike oluşturan hasarlı binaların durumunu tespit etmek ve barınma konusundaki acil ihtiyaçları karşılamak için hasar tespit

çalışmalarını gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, binanın teknik personeli sağlık, eğitim hizmeti ve kamu hizmetine ilişkin binalara öncelik vermiştir. Birinci ve ikinci deprem arasında geçen on altı gün boyunca 102.709 binaya ilişkin hasar tespiti yapılmıştır. İkinci deprem, yıkılan Bayram Otelı binası da dâhil olmak üzere, geri kalan yaklaşık 100.000 binaya ilişkin hasar tespit çalışmalarının gerçekleştirilmesinden önce meydana gelmiştir. 23 Ekim 2011 tarihli birinci depremden itibaren, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ve Van Valiliğı, felaketzede halkı hasarlı binalara girmemeleri konusunda uyarmıştır.

I. CEZA YARGILAMALARI

A. Van Cumhuriyet Savcılığı Tarafından Yürütölen 2011/11457 Sayılı Soruşturma

9. Van Cumhuriyet Savcılığı, aralarında başvuranların yakınının da bulunduğı, yirmi dört kişinin ölümüne neden olan, Bayram Otelinin yıkılmasına ilişkin derhal soruşturma başlatmıştır.

10. Cumhuriyet savcısı, 14 Kasım 2011 tarihinde, olay yerinde bir inceleme gerçekleştirmiş ve delil unsurlarını toplamıştır.

11. Bir bilirkişi heyeti, gerekli teknik analizleri yapmış ve 2012 yılı Nisan ayı tarihli bilirkişi raporunu Cumhuriyet savcılığına sunmuştur.

12. Söz konusu raporda bilhassa şu hususlar belirtilmiştir:

- Bayram Otelinin binası, 1964 yılında inşa edilmesi sırasında herhangi bir hesaplama yapılmadan ve herhangi bir statik etüt projesi raporu düzenlenmeden aceleyle yapılmıştır;

- Malzeme ve donatılar felaket bölgelerinde inşa edilecek binalara ilişkin Yönetmelik'te belirlenen kriterleri karşılamamaktaydı;

- İnşaat ruhsatında yer almayan, ek bir katın varlığı binaya bir yük eklemiştir;

- Görünüşe göre hasara uğrayan bina, birinci depreme dayanmasına rağmen, ikinci deprem sırasında yıkılmıştır.

13. Raporda, ana müteahhit, ihale makamı ve Belediyedeki imarla ilgili teknik hizmetlerden sorumlu olanların bu eksikliklerden sorumlu olduğu sonucuna varılmıştır.

14. Van Sulh Ceza Hâkimliği, 26 Haziran 2012 tarihinde, Bayram Otelinin İşletmecisi T.B.nin tutuklanmasına karar vermiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı aşağıdaki şekildedir:

“Şüpheli T.B.nin özellikle dosyaya eklenen bilirkişi raporları ve A.O. sigorta şirketi tarafından gerçekleştirilen hasar tespitleri dikkate alındığında, bilinçli taksirle adam öldürme suçunu işlediği yönünde kuvvetli şüpheler mevcuttur.

Şüphelinin ifadesinin dinlenmesi için Cumhuriyet savcısının huzuruna çıkmaması nedeniyle, şüphelinin kaçma riskinin bulunduğu inanılmasını sağlayacak nedenler mevcuttur.

Bütün delillerin henüz toplanmamış olması ve ayrıca suçun ağırlığı göz önünde bulundurulduğunda, şüphelinin tutuklanması gerekmektedir.”

15. Başvuranlar, 28 Haziran 2012 tarihinde, birçok AFAD yetkilisi, Van Valisi ve Bayram Oteli yöneticileri hakkında şikâyetle bulunmuşlardır. Gerçekleştirilen bütün soruşturmalar çerçevesinde, bu kişiler hakkında ceza kovuşturmalarının başlatılmasına gerek olmadığı ve dosyalara ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar verildiği sonucuna varılmıştır (bk. aşağıda 71 ve 76. paragraflar).

16. Cumhuriyet savcılığı, 3 Temmuz 2012 tarihinde, Bayram Oteli yöneticilerinin idareden 23 Ekim 2011 tarihli birinci depremin ardından hasarların tespit edilmesini talep edip etmedikleri ve bu türden bir talepte bulunulması halinde, idarenin ilgili Otel hakkında tedbirler alıp almadığı hususunda bilgiler toplamak için İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğüne bir yazı göndermiştir.

17. İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü, hasarların tespitine yönelik herhangi bir talebin Otel yetkilileri tarafından sunulmadığı yönünde cevap vermiştir.

18. Cumhuriyet savcılığı, 26 Temmuz 2012 tarihinde, Bayram Oteli binasının sahibi M.S.B. hakkında kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Cumhuriyet savcısı, bu kararda, M.S.B.nin söz konusu olaydan sorumlu olduğunu, ancak ilgilinin 7 Haziran 2011 tarihinde hayatını kaybetmesi nedeniyle yargılanamayacağını belirtmiştir.

19. Cumhuriyet savcılığı, 27 Temmuz 2012 tarihinde, Otel binasının 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen birinci deprem sırasında yıkılmadığı ve şüpheli eylemler ile ikinci deprem sırasında 9 Kasım 2011 tarihinde yaşanan binanın yıkılması arasında herhangi bir bağlantının bulunmadığı gerekçesiyle, Bayram Otelinin inşaatında görev yapan mühendis, mimar ve ustabaşılar ile diğer şüpheliler hakkında kovuşturmaların başlatılmasına gerek olmadığına karar vermiştir.

20. Erciş Ağır Ceza Mahkemesi, 22 Ekim 2012 tarihinde, 27 Temmuz 2012 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karara karşı sunulan itiraz başvurusunu reddetmiştir.

21. Eski Van Valisi M.K., İl Afet Acil Durum Müdürü C.G., eski Erciş Kaymakamı R.F. ve olayların meydana geldiği dönemde AFAD Başkan Yardımcısı I.E.K.ye ilişkin soruşturma dosyası ayrılmış ve 2012/6375 dosya numarasıyla kaydedilmiştir.

22. Cumhuriyet savcılığı, Bayram Otelinin İşletmecisi T.B. hakkında bilinçli taksirle çok sayıda kişinin ölümüne yol açmak suçundan ceza davası başlatmıştır.

B. Bayram Otelinin İşletmecisi T.B. Hakkında Yürütülen Ceza Yargılaması

1. Van Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde 2012/260 sayılı dosyanın incelenmesi

23. Van Ağır Ceza Mahkemesi, 7 Ekim 2013 tarihinde, Bayram Otelinin İşletmecisi T.B.yi on bir yıl, bir ay, on gün hapis cezasına mahkûm etmiştir. Kararın ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Sanık tarafından işletilen Otel, 1964 yılında inşa edilmiş ve 1978, 1998 ve 2007 tarihli anti-sismik düzenlemelere uygun olarak güçlendirilmemiş olan eski bir binaadır. Otele daha sonra eklentiler eklenmiştir. İlk proje dosyasında belirtilmeden binalara eklenen eklentilerin sismik güvenlik açısından son derece tehlikeli olduğu bilinmektedir. Sanığın babasının Oteli inşa ettirmesi nedeniyle, ilgili, Otelin eski bir bina olduğunu, önemli değişikliklerin yapıldığını ve çelik çatının binaya ek bir yük getirdiğini bilmekteydi. Otelin dış duvarının tadilatı sırasında bir kaplama ile kaplanması nedeniyle, duvarın yalnızca dışarıdan gözlemlenerek çatlakların görülmesi ve sanığın farkında olduğu hasarların tespit edilmesi mümkün olmamıştır. Bir kaplamayla kaplanan binalarda, kaplama malzemesinin altına bakmak, bu durumdan dolayı kaplama malzemesini delmek, kolonlarda çatlakların bulunup bulunmadığını incelemek ve taşıyıcı sistemin numunelerini alarak, test etmek gerekmektedir. Bununla birlikte, nihai hasar tespit raporunun alınması için yapılan bir incelemeden veya bilirkişilerin bilimsel bir görüşünden bahsetmeksizin, sanık, gözleme dayalı ön hasar tespitinin yapılmasını bile sağlayamamış ve yalnızca, 23 Ekim 2011 tarihinde yaşanan, 7,2 büyüklüğündeki depremin ardından bir insan kalabalığını kabul eden, 120 kişilik bir barınma kapasitesine sahip eski bir bina olan Oteli kesintisiz olarak işletmeye devam etmiştir. Bununla birlikte sanık, Bayram Otelinin binasını bilen ve bu Oteli birkaç yıldır işleten, deneyimli bir yöneticidir. Binanın eski olması, daha sonra yapılan önemli değişikliklerin binaya ek bir yük getirmesi ve bir kaplama malzemesinin yerleştirildiği binanın tadilat çalışmaları nedeniyle yalnızca Otelin dışından gözlemlenerek duvar ve kolonlarda çatlakların görülmesinin mümkün olmaması sebebiyle, sanık, binanın 23 Ekim 2011 tarihli deprem sırasında hasara uğrayabileceğini ve binanın dayanıksızlığı sebebiyle bir başka muhtemel deprem sırasında çökme riski taşıdığını öngörececek bir durumda bulunmaktadır. Binanın zemin katında bulunan bir bankanın talebi üzerine düzenlenen, ön hasar tespit raporuna göre, bina, binayı kullananların güvenliği

açısından tehlikeler oluşturmaktaydı ve güçlendirme çalışmalarının yapılması gerekmekteydi. Bununla birlikte, sanık bundan böyle şüphesiz yeni depremlerin olmayacağını belirterek, bir risk almayı tercih etmiş ve hatta gözleme dayalı ön hasar tespitinin yapılmasını ve en azından binanın depremlere karşı dayanıklılığının test edilmesini sağlamaksızın, 23 Ekim 2011 tarihli birinci depremin ardından Otel kesintisiz olarak işletmeye devam etmiştir. Hâlbuki nihai hasar tespit çalışmalarına son verilinceye ve binanın güvenli olduğu belirtilinceye kadar Otelin boşaltılması gerekirdi. Dolayısıyla, sanığın bilinçli taksirle davrandığı kanısına varılmaktadır.”

24. Yargıtay Ceza Dairesi, 27 Haziran 2014 tarihinde, T.B. hakkında verilen cezanın yeterli olmadığı gerekçesiyle, Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur.

25. Dosya, Van Ağır Ceza Mahkemesine geri gönderilmiş ve 2014/386 numarasıyla kaydedilmiştir.

2. Van Ağır Ceza Mahkemesi Nezinde 2014/386 Sayılı Dosyanın İncelenmesi

26. Ağır Ceza Mahkemesi, 1 Ekim 2015 tarihinde, T.B.yi on beş yıl, beş ay, elli gün hapis cezasına mahkûm etmiştir. Aynı mahkemenin kararının ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Sanık T.B., uzun bir süreden beri işlettiği Otelin imarla ilgili mevzuatı ihlal ettiğini bilmekteydi. Van ve Erciş’te 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen depremin ardından, sanık, idarenin aynı binada faaliyetlerini yerine getiren bir banka şubesi tarafından görevlendirilen bilirkişinin vardığı sonuçlar sayesinde binayı güçlendirme gerekliliğinden haberdar edilmesine rağmen, hasar tespiti yapmasını beklemeksizin faaliyetlerini sürdürmüştür. Sonuç olarak, Otel binasının 23 Ekim 2011 tarihli deprem sırasında çökmemesine rağmen, 9 Kasım 2011 tarihinde yaşanan ikinci depremden etkilenerek, yıkılmıştır. Bu durum, yirmi dört kişinin ölümüne ve enkaz altında kalan bir kişide yaralanmalara neden olmuştur. Sanık, inşaat projesindeki eksiklikleri bilecek ve bu eksikliklerin bir gün hasarlara yol açabileceğini öngörececek bir durumda bulunmaktaydı. Dahası sanık, herhangi bir hasar tespit işlemi başlatmaksızın, Otele müşterileri kabul ederek, 23 Ekim 2011 tarihinde yaşanan birinci depremin ardından tedbirsiz bir davranış sergilemiştir. Sanık, bilinçli taksirle hareket ederek, böylelikle çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur.”

27. Yargıtay Ceza Dairesi, 17 Haziran 2016 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesinin kararını usul hatası nedeniyle bozmuştur.

28. Dosya, Van Ağır Ceza Mahkemesine geri gönderilmiş ve 2016/411 numarasıyla kaydedilmiştir.

3. Van Ağır Ceza Mahkemesi Nezdinde 2016/411 Sayılı Dosyanın İncelenmesi

29. T.B., 23 Ağustos 2016 tarihinde tahliye edilmiştir.

30. Ağır Ceza Mahkemesi, 1 Aralık 2016 tarihinde, bozma kararı üzerine, ilk kararını sürdürmeye karar vermiştir.

31. Yargıtay Ceza Dairesi, 17 Ocak 2019 tarihinde, Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur. Yargıtay Ceza Dairesinin kararının ilgili bölümleri aşağıdaki şekildedir:

“Birinci derece ceza mahkemesi, bozma kararı üzerine, duruşmada hazır bulunan sanık ve savunma avukatlarına öncelikle söz vermeksizin, ilk kararını sürdürmeye karar vermiştir. Burada, savunma haklarını ihlal eden, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun hükümlerinin açıkça ihlal edilmesi söz konusudur.”

32. Dosya, Van Ağır Ceza Mahkemesine geri gönderilmiş ve 2019/133 numarasıyla kaydedilmiştir.

4. Van Ağır Ceza Mahkemesi Nezdinde 2019/133 Sayılı Dosyanın İncelenmesi

33. Van Ağır Ceza Mahkemesi, 22 Mart 2019 tarihinde, T.B.yi on bir yıl, sekiz ay hapis cezasına mahkûm etmiştir. Van Ağır Ceza Mahkemesi, kararını şu şekilde gerekçelendirmiştir:

“Sanık tarafından işletilen Bayram Oteli, Van’da meydana gelen depremin ardından yıkılmıştır. Bu depremde yirmi dört kişi yaşamını yitirmiştir. Bir kişi yaralanmıştır. Sanık, bilinçli taksirle hareket etmekten suçlu bulunmuştur. Bu hususta, taksir ile bilinçli taksir arasında ayırım yapılması gerekmektedir. “Bilinçli taksir” durumunda, kişinin sonuçları öngörmesine, ancak yalnızca şansına ya da diğer faktörlere veya hatta

kendi bilgi ve yeterliliğine güvenerek eylemini sürdürmeyi seçmesine rağmen, “taksir” durumunda, taksirle hareket eden kişi öngörülebilir bir sonucu öngörememektedir. Otel binasında binanın kullanılmasını engelleyecek nitelikte önemli bir zararın bulunmaması, CCTV görüntüleri ve sanığın birinci depremin ardından yetkili makamlardan hasarların tespit edilmesini talep ettiği yönündeki ifadesi ile desteklenmektedir, zira AFAD İl Müdürü tarafından ve ön hasar tespit formunda, Bayram Otel binasının birinci depremin ardından hasara uğradığı, ancak yaşanılabilir bir durumda olduğu belirtilmektedir. Bu sonuçlar, binanın “düşük bir riskin varlığıyla erişilebilir” olduğu sonucuna varılan, 25 Ekim 2011 tarihli bilirkişi raporu ve boyama ve dış kaplama gibi estetik hasarlar nedeniyle Bayram Otelinin sahibine bir tazminatın ödenmesi gerektiğini belirten bir sigorta şirketinin talebi üzerine düzenlenen, 1 Kasım 2011 tarihli depremle ilgili bilirkişi raporu ile doğrulanmıştır. Ayrıca, Van Valisi ve diğer yetkililer basına, birinci depremin ardından, sismik enerjinin açığa çıktığını ve dolayısıyla, başka bir yıkıcı depremin beklenmediğini ve evlere girilmesinin bir tehlike oluşturmadığını belirtmişlerdir. Gazeteciler, insani kuruluşların üyeleri ve bazı kamu görevlileri ayrıca Bayram Otelinde kalmışlardır, zira bu Otel güvenli olarak değerlendirilen bir yerdir. Sanık A.B.nin erkek kardeşi aynı zamanda, enkaz altında bulunmuştur ve sanığın ayrıca ilk depremin ardından Otelde kaldığı yönündeki iddiasını reddetmek için herhangi bir delil bulunmamaktaydı. Bu olay ve olgular ile diğer delil unsurlarının tamamı dikkate alındığında, sanığın kasıtsız adam öldürme suçundan suçlu olduğu tespit edilmiştir.”

34. Yargıtay Ceza Dairesi, 17 Şubat 2022 tarihinde, mevcut davada, ağırlaştırıcı faktör olan “bilinçli taksirin” uygulanma koşullarının bir araya geldiği gerekçesiyle, Van Ağır Ceza Mahkemesinin kararını bozmuştur.

35. Söz konusu yargılama, Van Ağır Ceza Mahkemesinde 2022/129 dosya numarasıyla devam etmektedir.

C. Van Belediyesinin Personeli Hakkında Açılan Ceza Soruşturması

36. Van Cumhuriyet Savcılığı, 1977 yılında düzenlenen, Bayram Oteline ilişkin inşaat ruhsatı dosyasından sorumlu olan M.Ç., eski Teknik Hizmetler Başkanı olan Y.B., 1991 yılında yapılan tadilattan sorumlu olan N.Ç. ve H.K.

ve 2001 yılında tadilat projesiyle ilgili olarak çalışan Ç.Ç., A.A. ve H.K. hakkında bir soruşturma yürütmüştür.

37. Cumhuriyet başsavcısı, 2 Aralık 1999 tarihli 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun ile öngörülen usule uygun olarak, dosyayı izin için Van Valiliğine iletmıştır.

38. Valilik, tespit çalışmasının yapılmaması nedeniyle, binanın 9 Kasım 2011 tarihli depremde önceki durumunun bilinmediği gerekçesiyle, ilgili kişiler hakkında soruşturma açma izninin verilmemesine karar vermiştir.

39. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, 8 Aralık 2016 tarihinde, başvuranlar dışındaki kişilerin Valilik kararına karşı sundukları itirazı reddetmiştir.

40. Van Cumhuriyet Savcılığı, 25 Ocak 2018 tarihinde, Van Valiliğinden, N.Ç., Y.B. ve H.K. hakkında soruşturma açma izni talep etmiştir.

41. Vali, suçlanan kamu görevlileri hakkında soruşturmanın açılmasına gerek olmadığına karar vermiştir.

42. Erzurum Bölge Mahkemesi, 12 Eylül 2019 tarihinde, ardından söz konusu kamu görevlileri hakkında bir soruşturmanın açılmasına izin verilmesinin gerekli olup olmadığını tespit etmek için öncelikle bir ön incelemenin yapılması gerektiği gerekçesiyle, bu kararı iptal etmiştir.

43. Vali, yapılan bir ön incelemenin sonunda, bu bağlamda izin vermeyi yeniden reddetmiştir.

44. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, 12 Kasım 2020 tarihinde, kararını şu şekilde gerekçelendirerek, Vali'nin ret kararını iptal etmiştir.

“Bayram Otelinin yıkılmasına ilişkin soruşturmada Van Cumhuriyet Savcılığı tarafından yapılmasına karar verilen bilirkişi incelemesi, Karadeniz Teknik Üniversitesinin akademisyenleri tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu bilirkişi incelemesinde, inşaat ruhsatını düzenleyen kişilerin ve olayların meydana geldiği dönemde Belediyenin kadastro hizmetlerinde çalışan kişilerin kusurlu olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla Vali'nin, suçlanan kamu görevlileri hakkında soruşturmanın açılmasına izin vermesi gerekmektedir.”

45. Van Cumhuriyet Savcılığı, böylelikle A.A., N.Ç., Ç.Ç., M.Ç., H.K. ve Y.B. hakkında soruşturma başlatmıştır. Cumhuriyet savcılığı, soruşturmanın sonunda, 9 Şubat 2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

46. Cumhuriyet savcısı, 2012, 2019 ve 2021 tarihlerinde düzenlenmesine karar verdiği üç bilirkişi raporunda N.Ç., H.K., A.A. ve Ç.Ç.nin kusurlu olmadığı sonucuna varıldığını tespit etmiştir. Bu nedenle, Cumhuriyet savcısı, ilgililer hakkında kovuşturmanın başlatılmasına gerek olmadığı kanısına varmıştır.

47. Cumhuriyet savcısı aynı zamanda, M.Ç.nin hayatını kaybettiğini ve dolayısıyla M.Ç. hakkında kovuşturmanın başlatılmasının mümkün olmadığını kaydetmiştir.

48. Söz konusu karar, herhangi bir itirazın sunulmaması nedeniyle kesinleşmiştir.

49. Y.B.ye ilişkin olarak, Cumhuriyet savcısı, 9 Şubat 2021 tarihli iddianameyle, ilgiliyi şu ifadeleri belirterek, kasten yaralama ve kasıtsız adam öldürme suçlarıyla suçlamıştır:

“19 Mart 2019 tarihli bilirkişi raporuna göre, Teknik Hizmetler Başkanı Y.B., tasarım, proje ve projenin uygulanmasına ilişkin denetim görevlerinin tamamen yerine getirilmemesi nedeniyle, % 7,5 oranında kusurludur. 8 Şubat 2021 tarihli ek bilirkişi raporuna göre, Y.B., binaya ilişkin hesaplamanın ve statik incelemenin yapılmaması nedeniyle % 5 oranında kusurludur.”

50. Soruşturmalar, 13 Ocak 2023 tarihinde, hak düşürücü süre nedeniyle sona erdirilmiştir.

D. AFAD Planlama ve Risk Azaltma Dairesi Başkanı T.E., AFAD Müdahale Dairesi Başkanı O.N.B., AFAD Arama ve Kurtarma Dairesi Başkanı G.C. ve AFAD Deprem Dairesi Başkanı M.N. Hakkındaki Soruşturma

51. Başvuranlar dışındaki kişiler tarafından sunulan şikâyetin ardından, Van Cumhuriyet Savcılığı, 6 Kasım 2015 tarihinde bir soruşturma başlatmıştır.

52. Van Cumhuriyet Savcılığı, 16 Ocak 2017 tarihinde, Ankara Cumhuriyet Savcılığı lehine *yer bakımından (ratione loci)* yetkisizlik kararı vermiştir.

53. Ankara Ağır Ceza Mahkemesi, 16 Mart 2017 tarihinde, Van Cumhuriyet Savcılığının davayı incelemeye yetkili olduğuna karar vermiştir.

54. Van Cumhuriyet Savcılığı, 13 Nisan 2017 tarihinde, AFAD’tan şüpheliler hakkında soruşturma izni talep etmiştir.

55. AFAD, yapılan ön incelemenin sonunda, 16 Haziran 2017 tarihinde, T.E., O.N.B., G.Ç. ve M.N. hakkında soruşturma açma izninin verilmemesine karar vermiştir. Bu karar, aşağıdaki şekildedir:

“Şikâyete konu edilen kişiler hakkında açılan soruşturma, 4483 sayılı Kanun’un hükümlerine uygun olarak yürütülmüştür. AFAD, yapılan ön incelemenin ardından, suçlanan kişiler hakkında soruşturma açma izninin verilmemesine karar vermiştir. Bu ret kararı, 30 Ekim 2019 tarihinde başvuranların avukatına tebliğ edilmiş, ancak başvuranların avukatı, söz konusu karara yönelik itirazda bulunmamıştır. Böylelikle kararın kesinleşmesi nedeniyle, şikâyete konu edilen kişiler hakkında bir soruşturmanın yürütülmesi mümkün değildir.”

56. Başvuranlar, bu karara itiraz etmişlerdir.

57. Van Sulh Ceza Hâkimliği, 28 Ocak 2020 tarihinde, başvuranların avukatının verilen yasal süre içinde AFAD’ın kararına itiraz ettiği gerekçesiyle, itiraz edilen kararı iptal etmiştir.

58. Van Cumhuriyet Savcısı, 18 Kasım 2020 tarihinde, soruşturmasını sona erdirmiş ve kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir. Bu kararın ilgili kısmı aşağıdaki şekildedir:

“Van’da meydana gelen deprem sırasında yürürlükte olan, 5902 sayılı Kanun’un 18. maddesine göre, Vali’nin İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünün yönetimi ve idaresinden sorumlu olduğunu ve AFAD ile Valilik arasında hiyerarşik denetim ilişkisinin bulunmadığını öncelikle hatırlatmak gerekmektedir. Dosyada, suçlanan kişilerin koordinasyon ve işbirliğini sağlama yükümlülüklerini yerine getirmediklerini veya görevlerini yerine getirirken ihmalkâr davrandıklarını gösteren herhangi bir delilin bulunmadığını kaydetmek gerekmektedir. Dolayısıyla, iddia edilen kusur ile Bayram Otelinin mağdurları tarafından maruz kalınan zarar arasında nedensellik bağı tespit edilmemektedir. Öte yandan, ilk depremin ardından hasarları tespit etme yükümlülüklerinin yerine getirilmemesine ilişkin olarak diğer kamu görevlileri hakkında yürütülen ayrı soruşturmalar devam etmektedir.”

59. Van Sulh Ceza Hâkimliği, 14 Ocak 2021 tarihinde, kovuşturmayaya yer olmadığına dair karara karşı sunulan itirazı reddetmiştir. Van Sulh Ceza Hâkimliği, Van Cumhuriyet Savcısının etkin bir soruşturma yürüttüğünü ve bütün delillerin toplandığını değerlendirmiş ve şüphelilerin kendilerine atfedilen suçları işledikleri sonucuna varmak için ikna edici bir delil unsurunun bulunmadığı kanaatine varmıştır.

E. Eski Van Valisi M.K., Eski AFAD Başkan Yardımcısı İ.E.K., Eski Erciş Kaymakamı R.F. ve Olayların Meydana Geldiği Dönemdeki Van İl Afet Acil Durum Müdürü C.G. Hakkında Açılan Soruşturma

60. Van Cumhuriyet Savcısı, 16 Temmuz 2012 tarihinde, görevsizlik kararı vermiş ve dosyayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

61. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 9 Ekim 2012 tarihinde, suçlanan kişilere ilişkin görevi kötüye kullanma iddialarının somut bilgi veya belgelere dayanmadığı ve dosyada suç oluşturan herhangi bir unsurun bulunmadığı

gerekçesiyle, davaya ilişkin olarak kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

II. S.K. VE DİĞERLERİNİN 17 EYLÜL 2013 TARİHLİ (2012/752 NO.LU) VE M.A. VE DİĞERLERİNİN 7 KASIM 2013 TARİHLİ (2012/850 NO.LU) BİREYSEL BAŞVURULARINA İLİŞKİN ANAYASA MAHKEMESİNİN VERDİĞİ KARARLAR

62. Başvuranların dışındaki bazı şikâyetçiler, Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

63. Bayram Otelinin enkazı altında yaşamını yitiren yakınlarını kaybeden şikâyetçiler, bireysel başvurularında, yaşam hakkının ihlalinden şikâyet etmişlerdir.

64. Anayasa Mahkemesi, 7 Kasım 2013 tarihinde, etkin bir soruşturmanın yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesi ile güvence altına alınan yaşam hakkının usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varmış ve kararının bir nüshasının bu ihlale son verilmesi ve ihlalin sonuçlarının giderilmesi amacıyla Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesine karar vermiştir.

III. ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARININ ARDINDAN MEYDANA GELEN DAHA SONRAKİ GELİŞMELER

A. Eski Van Valisi M.K., Eski Erciş Kaymakamı R.F., Olayların Meydana Geldiği Dönemdeki Van İl Afet Acil Durum Müdürü C.G. İle İlgili Olarak

65. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 19 Kasım 2013 tarihinde, İçişleri Bakanlığından, ilgili kamu görevlileri hakkında soruşturma izninin verilmesini talep etmiştir.

66. İçişleri Bakanlığı tarafından ön inceleme yapılmıştır. 13 Mart 2014 tarihinde düzenlenen ön inceleme raporunun sonuçları aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

“Birinci depremin ardından, Van Valiliği, arama ve kurtarma çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Çadırlar kurulmuştur. Felaketzedelere yiyecek dağıtılmıştır. Yaralılar hastaneye yatırılmıştır. Bu çalışmaların sürdürülmesi sırasında, ön hasar tespiti yapılmıştır. Hasara uğrayan binaların onarılması amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. 234 kişiden oluşan teknik personel, bu çalışmalara katılmıştır. Kamu hizmetlerinin sağlandığı binalara öncelik verilmiştir. Toplam 200.000 bina arasından 102.709 binaya ilişkin ön hasar tespiti, 23 Ekim 2011 ile 9 Kasım 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, ikinci deprem, Bayram Oteli ve diğer binalara ilişkin hasar tespitinin yapılmasından önce meydana gelmiştir.

Ön hasar tespit çalışmaları, 15 Mayıs 1959 tarihli 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun’un 23. maddesine uygun olarak yürütülmüştür.

Ön hasar tespiti, binaların sismik dayanıklılığını belirleme amacı taşımaması nedeniyle, hasara uğramayan yapıların yeni bir deprem sırasında yıkılmayacağı yönünde kesin bir sonuca varılmasını sağlayamamıştır.

Birinci depremin ardından, AFAD ve Van Valiliği yetkilileri halkı hasar gören binalara girmemeleri konusunda uyararak anonslar yapmıştır.

Anayasa Mahkemesinin kararlarının kesin ve uygulanabilir olması sebebiyle, M.K. ve C.G. hakkında soruşturma yapma izninin verilmesi gerekmektedir.”

67. R.F.ye ilişkin olarak, ön inceleme raporunda, R.F. hakkında soruşturma yapma izninin verilmesinin gerekmediği, zira birinci depremin ardından yaşanan artçı sarsıntılar sırasında ve 9 Kasım 2011 tarihli ikinci deprem sırasında, Erciş’te herhangi bir bina yıkılmamış ve herhangi bir can kaybı tespit edilmemiştir. Ayrıca R.F.nin, ikinci deprem sırasında yıkılmayan binalara girilmesinin mümkün olduğu yönünde herhangi bir açıklamada bulunmadığı kaydedilmiştir.

68. İçişleri Bakanlığı, 17 Mart 2014 tarihinde, M.K. ve C.G. hakkında soruşturma açma izninin verilmemesine karar vermiştir. Bu kararın gerekçeleri aşağıdaki şekildedir:

“i. Hazırlık soruşturmasını yapan müfettişlerin, kamu görevlileri M.K. ve C.G.’nin olaydan sorumlu oldukları yönünde herhangi bir tespitte bulunmamalarına ya da herhangi bir görüş sunmamalarına rağmen, müfettişler yine de, suçlanan kamu görevlileri hakkında soruşturma yapma izninin, Anayasa’nın 17. maddesi ile güvence altına alınan yaşam hakkının usul yönünden ihlal edildiği sonucuna varılan, Anayasa Mahkemesinin kararı sebebiyle verilmesi gerektiği yönündeki görüşü belirtmişlerdir. Bununla birlikte, Anayasa Mahkemesinin bir ihlalin bulunduğu yönünde bir sonuca varmasını sağlayan nedenin etkin ve caydırıcı bir ceza soruşturmasının yürütülmemesi hususuyla ilgili olduğunu gözlemlemek gerekmektedir.

ii. Bu bağlamda, 4483 sayılı Kanun uyarınca yapılan işlem ve verilen kararların etkin ve caydırıcı soruşturmalar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, Anayasa Mahkemesinin ilgili kararının gerçekte icra edilmesi için, bir soruşturmaya izin veren bir kararın muhakkak verilmesi zorunlu değildir. Bunun aksini öngörmek, Anayasa’nın 129. maddesinin altıncı fıkrasının geçersiz kılınması anlamına gelebilecektir.

iii. Söz konusu dönemdeki Van Valisi ve Van İl Afet Acil Durum Müdürü’nün kendilerine cezai sorumluluk yükleyebilecek suçları işlediğine dair herhangi bir delil mevcut değildir. Söz konusu dönemdeki Erciş Kaymakamı da olaydan sorumlu olmamıştır.”

69. Başvuranlar, İçişleri Bakanlığının kararına itiraz etmişlerdir.

70. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 14 Temmuz 2014 tarihinde, kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

71. Danıştay, 22 Haziran 2017 tarihinde, başvuruların itirazını reddetmiştir. Danıştay, ilgili kişilere atfedilen eylemin soruşturmanın yürütülmesini gerektirecek nitelikte olmadığı kanısına varmıştır.

B. Eski AFAD Başkan Yardımcısı I.E.K. Hakkında

72. İçişleri Bakanlığı, 4 Nisan 2014 tarihinde, olayların meydana geldiği dönemde AFAD Başkan Yardımcısı olan I.E.K. hakkında soruşturma açma izninin verilmesinin gerekip gerekmediğine karar verilmesi amacıyla ön inceleme yapılması için dosyayı Başbakanlığa iletmiştir.

73. Ön inceleme raporu, 15 Temmuz 2014 tarihinde düzenlenmiştir. Bu raporda, hasar tespitinin yapılması ve gerekli idari tedbirlerin alınması bağlamında bilinçli taksire veya yasal yükümlülüklerin yerine getirilmemesine ilişkin iddiaya yönelik ilgili hakkında soruşturma açma izninin verilmesini haklı göstermek için yeterli unsurların bulunmadığı gerekçesiyle, I.E.K. hakkında soruşturma açma izninin verilmemesi önerilmiştir. Raporda özellikle, I.E.K.'nın halkı hasarlı binalara girmemeleri konusunda uyarmak için yazılı basın bildirilerinin yayımlanmasının sağlanması konusunda özen gösterdiği belirtilmiştir.

74. Başbakanlık, 27 Temmuz 2014 tarihinde, I.E.K. hakkında soruşturma açma izninin verilmemesine karar vermiştir.

75. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, 18 Ağustos 2014 tarihinde, görevsizlik kararı vermiş ve dosyayı Ankara Cumhuriyet Savcılığına göndermiştir.

76. Ankara Cumhuriyet Savcılığı, 8 Eylül 2014 tarihinde, dosya hakkında işlem den kaldırma kararı vermiştir.

IV. TAZMİNAT DAVASI

77. Başvuranlar, 19 Şubat 2013 tarihinde, Van İdare Mahkemesi nezdinde, avukatları aracılığıyla, Van Belediyesi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Van Valiliği ve AFAD'ın temsilcisi olarak Başbakan hakkında tazminat davası açmışlardır.

78. Başvuranlar, talepleri çerçevesinde, davalı idarelerin 9 Kasım 2011 tarihli deprem sırasında Bayram Otelinin yıkılmasının ardından yakınlarının

ölümüne yol açan bir hizmet kusuru işlediklerini iddia etmişlerdir. Başvuranlar bu bağlamda, maddi tazminat olarak toplam 605.000 Türk lirası (TRY) ve manevi tazminat olarak 130.000 TRY ve gecikme faizlerini talep etmişlerdir.

79. İdare Mahkemesi, 6 Nisan 2017 tarihinde, düzenlenmesine karar verdiği bilirkişi incelemesine ilişkin olarak bilgilendirilmesinin ardından, kısmen başvuranların lehinde bir karar vermiştir.

80. İdare Mahkemesi öncelikle, şu görüşleri sunmuştur:

“Bilindiği üzere, ülkemiz sıklıkla can ve mal kayıplarına neden olan deprem felaketleriyle karşı karşıya kalmaktadır. Doğal felaketleri önlemek ve mümkün olduğunca zararları azaltmak, bu konuya ilişkin temel amaç ve politikaları belirlemek, bilimsel, teknik ve idari çalışmaları koordine etmek, sonuçları uygulamak, uygulamaya yönelik kanun ve yönetmelikleri hazırlamak, afet ve acil durum eğitimlerini düzenlemek ve denetlemek, uluslararası bir işbirliğini sağlamak, doğal tehlikelere karşı en dayanıksız alanları belirlemek, deprem bölgelerinin ulusal haritalarını hazırlamak, depremle ilgili olaylar hakkında bilgilendirmek ve depremler nedeniyle hasar gören yapıların güçlendirilmesi ve onarılmasıyla ilgili yöntemlere ilişkin çalışmalar yapmak için alınması gereken tedbirleri incelemek, Devletin görev, yetki ve sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 125. maddesi, idarenin her türlü işlem veya kararının yargısal denetime tabi tutulabilmesini ve idarenin işlem ve tedbirlerinden doğan her türlü zararı tazmin etmekle yükümlü olmasını öngörmektedir. Bu sorumluluk, bir hukuk Devleti olmanın doğal bir sonucudur.”

81. Ardından İdare Mahkemesi, şunları hatırlatmıştır:

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, şehir planlamasının yönetiminden ve imar ve düzenleme planlarının hazırlanması ve denetiminden sorumludur;
- AFAD, acil durum ve felaketlerin önlenmesine ilişkin programları hazırlamak, uygulamak ve koordine etmekle sorumludur;
- Belediyelerin imar hizmetleri, inşaat projelerinin imar kuralları ve kanunlarına uygun olup olmadığını denetlemekle yükümlüdür;

82. Son olarak, İdare Mahkemesi bilhassa, bilirkişi raporunda varılan sonuçlara dayanarak, şu değerlendirmelerde bulunmuştur:

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve Van Belediyesi, inşaat projesinin ve Bayram Otelinin inşaat çalışmalarının uygulanmasının denetimini kısmen gerçekleştirmiştir;

- AFAD Genel Müdürlüğü, felaketin durumu hakkında gerekli çalışma ve denetimleri yapmamıştır;

- AFAD İl Müdürlüğü, [birinci] Van depreminin ardından zamanında denetimleri gerçekleştirmemiştir;

- Van Valisi, herhangi bir kusur işlememiştir.

83. İdare Mahkemesinin kararında, ilgili idarelere atfedilebilecek kusur derecesi şu şekilde paylaştırılmıştır:

- Çevre ve Şehircilik Bakanlığı: % 3;

- Van Belediyesi: % 28;

- AFAD: % 5.

84. Destek kaybı nedeniyle oluşan tazminat miktarına ilişkin olarak, söz konusu mahkeme şu meblağların ödenmesine karar vermiştir: Zuhal Arslan ile ilgili olarak 341.086,47 TRY (92.185 avro), Erdal Muhammet Arslan ile ilgili olarak 14.168,05 TRY (3.829 avro) ve Mustafa Serdar Arslan ile ilgili olarak 48.282,84 TRY (13.049 avro). Maddi tazminat olarak, davalı idarelerin böylelikle ilgililere, kendilerine atfedilebilecek kusur derecesine (toplam olarak % 36) dayanarak, toplam olarak 145.273,45 TRY (39.262 avro) ödemeleri gerekmektedir.

85. Ayrıca söz konusu mahkeme, ilgili idareleri, başvuruların maruz kaldıkları manevi tazminat bağlamında ilgililere müştereken 120.000 TRY (32.432 avro) ödemeye mahkûm etmiştir. Söz konusu mahkeme aynı zamanda, ilgililere masraf ve giderler bağlamında bir meblağın ödenmesine karar vermiştir.

86. Erzurum Bölge İdare Mahkemesi, 23 Kasım 2017 tarihinde, masraf ve giderler bağlamında hükmedilen meblağı değiştirmesinin ardından, ilk derece mahkemesinin kararını onaylamıştır.

87. Danıştay, 21 Kasım 2018 tarihinde, Erzurum Bölge İdare Mahkemesinin kararını onamıştır.

V. ANAYASA MAHKEMESİNİN 17 OCAK 2019 TARİHLİ KARARI (2014/16482 NO.LU)

88. Başvuranlar, 24 Aralık 2014 tarihinde, Anayasa Mahkemesi nezdinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Başvuranlar, özellikle birinci Van depreminin ardından Bayram Oteli binasına ilişkin hasar tespiti yapmadıkları iddia edilen kamu görevlileri hakkında soruşturma izni verilmesinin idare tarafından reddedilmesi nedeniyle, yakınlarının yaşam hakkının ihlal edilmesinden şikâyetçi olmuşlardır.

89. Anayasa Mahkemesi, konusu bakımından hukuki bağlantıları sebebiyle başvuranların başvurusunu diğer kişilerin başvurusuyla birleştirmiştir. Anayasa Mahkemesi, 17 Ocak 2019 tarihinde kararını vermiştir.

90. Anayasa Mahkemesi, kararında, suçlanan kamu görevlileri hakkında soruşturma açma izninin verilmesine ilişkin prosedürün yalnızca, ceza soruşturmasını haklı gösteren somut unsurların varlığını araştırmak amacıyla yürütüldüğü ve kamu görevlilerinin ceza soruşturmalarından muaf tutuldukları izlenimini vermeksizin, objektif ve etkin bir şekilde gerçekleştirildiği kanısına varmıştır.

91. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, Danıştayın İçişleri Bakanlığının suçlanan kamu görevlileri hakkında soruşturma açma izninin verilmemesi yönündeki kararına ilişkin sunulan itiraz hakkında karar vermesinin yaklaşık üç yıl sürdüğünü kaydetmiş ve adli makamların genellikle ceza soruşturmasının yürütülmesindeki her türlü gecikmeden

kaçınmak için üç aylık bir süre içinde itiraz başvurusu hakkında karar vermeleri gerektiğini hatırlatmıştır.

92. Anayasa Mahkemesi bu bağlamda, İçişleri Bakanlığının tebligat sürecindeki yavaşlığının bu gecikmeye neden olduğunu gözlemlemiştir.

93. Anayasa Mahkemesi, ilgili makamların tebligat sürecini tamamlamak ve başvuranların itiraz başvurusu hakkında karar vermek için daha özenli bir şekilde hareket etmeleri gerektiği kanaatine varmış, ancak söz konusu gecikmenin tek başına etkin bir soruşturma yürütme yükümlülüğüne ihlal teşkil etmediği kanısına varmıştır.

94. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 17. maddesi ile güvence altına alınan yaşam hakkının usul yönünden ihlal edilmediği sonucuna varmıştır.

95. Bu karar, 8 Mart 2019 tarihinde, başvuranların avukatına tebliğ edilmiştir.

İLGİLİ ULUSAL HUKUKİ ÇERÇEVE VE UYGULAMASI

I. 4483 SAYILI MEMURLAR VE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN YARGILANMASI HAKKINDA KANUN TARAFINDAN DÜZENLENEN PROSEDÜR

96. Ceza Muhakemesi Kanunu uyarınca, -her ne şekilde olursa olsun- bir suçun işlendiğine dair şüphelenilmesini sağlayan bir durumdan haberdar edilen bir Cumhuriyet savcısı, kovuşturmaların başlatılmasının gerekip gerekmediğine karar vermek amacıyla olay ve olgulara ilişkin soruşturma yapmakla yükümlüdür. Bununla birlikte, bir suçun iddia edilen failinin bir kamu görevlisi olması ve suçun kişinin görevleri çerçevesinde işlenmesi halinde, davaya ilişkin soruşturma, 2 Aralık 1999 tarihli 4483 sayılı Kamu Görevlileri ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'a ("4483 sayılı Kanun") bağlı olmaktadır.

97. Mahkeme, 4483 sayılı Kanun'un ilgili hükümleriyle ilgili olarak, *Işıldak/Türkiye* kararına (no. 12863/02, §§ 25-31, 30 Eylül 2008) atıfta bulunmaktadır.

98. Türk ceza sisteminde, Devlet memuru statüsüne sahip olan bir kişi hakkında dile getirilen her türlü bireysel şikâyet, ihtilaf konusu eylemin kamu görevlerinin yerine getirilmesi bağlamında gerçekleştirilmesi koşuluyla, 4483 sayılı Kanun'un kapsamına girdiğini hatırlatmak gerekmektedir.

99. 4483 sayılı Kanun tarafından düzenlenen sistem, Anayasa'nın 129. maddesinin 6. fıkrasına dayanmaktadır. Söz konusu madde aşağıdaki gibidir:

“Memurlar ve diğer kamu görevlilerine atfedilen suçlara ilişkin olarak ceza soruşturmaları yalnızca, kanunda öngörülen istisnaların saklı kalması koşuluyla, kanun ile belirlenen idari makamın izniyle açılabilir.”

100. 4483 sayılı Kanun kapsamında, bölge idare mahkemeleri ve duruma göre, Danıştay, bir kamu görevlisi hakkında ceza soruşturmasının açılmasına izin veren veya bunu reddeden idari makamların kararları (4483 sayılı Kanun'un 6. maddesi) ve şikâyetlere ilişkin olarak verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararlara (aynı Kanun'un 4. maddesi) karşı sunulan itirazları inceleme konusunda münhasır yetkiye sahiptir.

101. Danıştay, 4483 sayılı Kanun bakımından kamu görevlisinin görev ve kademesine ya da yetkili idarenin düzeyine göre müdahale etmektedir. Örnek olarak, İçişleri Bakanlığının kararlarına karşı sunulan itirazlar, Danıştayın yetkisi kapsamına girmektedir.

102. Bu mahkemeler, kendi incelemelerine tabi tutulan soruşturmaya konu edilen kamu görevlisinin dışındaki bir kamu görevlisi hakkında soruşturmanın veya ek soruşturmanın açılmasına resen karar vermeye yetkili değildirler. Bu mahkemeler yalnızca, itiraz edilen kararın usuli hukukun gerekliliklerini karşılayan, uygun ve yeterli bir soruşturmaya dayanıp dayanmadığını denetlemekle görevlidirler. İhtilaf konusu karar, örnek olarak, şu hususlarda şikâyetçilerin lehine bozulabilmektedir:

- Soruşturma veya sonuç olarak verilen kararın bütün şikâyetleri ve/veya bütün şikâyetçileri kapsamaması;
- Soruşturmada sorumlu müfettişin gerekli tekniklere uygun olarak ve gereken özeni göstererek yapılması gereken soruşturma ve incelemeleri yürütmemesi;
- Müfettişin kanunun gerektirdiği ve şikâyetin konusuyla ilgili olan yetkilere sahip olmaması;
- Şikâyetin somut iddialara dayanmasına rağmen reddedildiğinin anlaşılması halinde.

II. 3194 SAYILI İMAR KANUNU

103. Resmi Gazete’de 9 Mayıs 1985 tarihinde yayımlanan, 3 Mayıs 1985 tarihli 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 32. maddesi, olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olduğu şekliyle şunları öngörmekteydi:

“Ruhsatsız veya ruhsat ve eklerine aykırı olarak başlanan yapılar:

Madde 32. Bu Kanun hükümlerine göre ruhsat alınmadan yapılabilecek yapılar hariç; ruhsat alınmadan yapıya başlandığı veya ruhsat ve eklerine aykırı yapı yapıldığı ilgili idarece tespiti, (...) belediye veya valiliklerce o andaki inşaat durumu tespit edilir. Yapı [mühürlenerek] inşaat derhal durdurulur. Durdurma, yapı tatil zaptının yapı yerine asılmasıyla yapı sahibine tebliğ edilmiş sayılır. Bu tebligatın bir nüshası da muhtara bırakılır. Bu tarihten itibaren en çok bir ay içinde yapı sahibi, yapısını ruhsata uygun hale getirerek veya ruhsat alarak, belediyeden veya valilikten mührün kaldırılmasını ister. Ruhsata aykırılık olan yapıda, bu aykırılığın [giderilmiş] olduğu veya ruhsat alındığı ve yapının bu ruhsata uygunluğu, inceleme sonunda anlaşılırsa, mühür, belediye veya valilikçe kaldırılır ve inşaatın devamına izin verilir.”

104. Söz konusu Kanun’un 42. maddesinde, bu Kanun’un hükümlerine uygun olmayan inşaatlara ilişkin uygulanabilir idari yaptırımlar belirlenmiştir.

III. 7269 SAYILI KANUN

105. Resmi Gazete’de 25 Mayıs 1959 tarihinde yayımlanan, 15 Mayıs 1959 tarihli 7269 sayılı Umumi Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanun, doğal afetlerle başa çıkmak için kabul edilecek, önleme ve yardım tedbirlerini tanımlamaktadır.

IV. DEVLET MEMURLARI HAKKINDA İDARİ VE HUKUKİ YOLLAR

106. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 13. maddesi uyarınca, idarenin bir eyleminden doğan zarar nedeniyle mağdur olan herkes, iddia edilen eylem tarihinden itibaren bir yıllık süre içinde idareye başvurarak, tazminat talebinde bulunabilmektedir. Talebin tamamen veya kısmen reddedilmesi durumunda veya talebe ilişkin olarak altmış günlük bir süre içinde herhangi bir cevabın verilmemesi halinde, mağdur idari bir yargılama başlatabilmektedir.

107. Borçlar Kanunu uyarınca, yasaya aykırı veya haksız bir eylem nedeniyle zarar gören kişiler, hem maddi hem de manevi zarar için tazminat davası açabilmektedirler. Bu konuya ilişkin olarak, hukuk mahkemeleri için ilgilinin suçluluğuna ilişkin ceza mahkemelerinin değerlendirmeleri ya da kararı bağlayıcı değildir.

108. Bununla birlikte, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 13. maddesine göre, kamu hukuku kapsamına giren bir görevin yerine getirilmesi nedeniyle bir zarara maruz kalan kişiler ilke olarak, doğrudan söz konusu kamu görevlisi hakkında değil, yalnızca bu kamu görevlisinin bağlı olduğu kamu makamı hakkında dava açabilmektedirler. Bu ilke, kaynağını Anayasa’nın 129. maddesinin 5. fıkrasında bulmaktadır. Söz konusu madde uyarınca:

“Memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davaları, (...) ancak idare aleyhine açılabilir. (...)”

109. Bununla birlikte, bu kural mutlak değildir. Söz konusu eylemin borçlar hukuku anlamında yasaya aykırı ya da haksız olarak nitelendirilmesi ve dolayısıyla, bu eylemin “idari” niteliğini kaybetmesi durumunda, hukuk mahkemeleri, yasaya aykırı eylemi yapan kişinin işvereni olarak idareye ortak sorumluluk yükleme ihtimaline halel getirmeksizin, bu kişi hakkında sunulan tazminat talebini kabul edebilmektedirler.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME’NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

110. Başvuranlar, davanın koşullarının Sözleşme’nin 2. maddesini ihlal ettiğini ileri sürmektedirler. Söz konusu madde aşağıdaki şekildedir:

“1. Herkesin yaşam hakkı yasayla korunur (...)”

111. Hükümet, bu iddiaya itiraz etmektedir.

A. Sözleşme’nin 2. Maddesinin Uygulanabilirliği Hakkında

112. Mahkeme, Sözleşme’nin temel hükümleri arasında yer alan ve Avrupa Konseyi’ni oluşturan demokratik toplumların temel değerlerinden birine yer veren 2. maddenin ilk cümlesinin, Devletin yalnızca “kasıtlı olarak” ölüme sebebiyet vermekten kaçınmasını değil, fakat aynı zamanda kendi yetki alanı içinde bulunan kişilerin hayatlarını korumaya yönelik gerekli tedbirler almasını gerektirdiğini de hatırlatmaktadır (*L.C.B./Birleşik Krallık*, 9 Haziran 1998, § 36, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-III, *Calvelli ve Ciglio/İtalya* [BD], no. 32967/96, § 48, AİHM 2002-I, ve *Fernandes de Oliveira/Portekiz* [BD], no. 78103/14, § 104, 31 Ocak 2019).

113. Bu yükümlülük, her şeyden önce, yaşam hakkının tehlikeye atılmasının etkili bir şekilde önlenmesini ve caydırılmasını amaçlayan yasal ve idari bir çerçevenin uygulamaya konulması için çok önemli görev

yüklemektedir (*Öneryıldız/Türkiye* [BD], no. 48939/99, § 89, AİHM 2004-XII, *Igor Shevchenko/Ukrayna*, no. 22737/04, § 41, 12 Ocak 2012).

114. Ayrıca, Devletin kendi yetki alanı içinde bulunan kişilerin yaşamlarını korumak için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünün, yaşam hakkını tehlikeye atabilecek kamusal veya kamusal olmayan her türlü faaliyet bağlamında geçerli olacak şekilde yorumlanması gerektiğini hatırlatmaktadır (*Valentin Câmpeanu adına Hukuki Kaynaklar Merkezi/Romanya* [BD], no. 47848/08, § 130, AİHM 2014); bu, yaşam hakkının doğal kaynaklı bir felaket tarafından tehdit edildiği durumlarda da geçerlidir (*Budayeva ve diğerleri/Rusya*, no.15339/02 ve 4 diğerleri, §§ 128-130, AİHM 2008 (alıntılar)), özellikle deprem durumunda (*M. Özel ve diğerleri/Türkiye*, no.14350/05 ve diğer 2 başvuru, § 170, 17 Kasım 2015).

115. Bu bağlamda, doğal tehlikelerle ilgili olarak, Devlete yüklenebilir pozitif yükümlülüklerin kapsamının, tehdidin kaynağına ve risklerin ne ölçüde azaltılabileceğine bağlı olduğunu belirttikten sonra, Mahkeme, bu yükümlülüklerin yakın ve açıkça tanımlanabilir tehlikeler durumunda ve özellikle de yerleşim alanlarını etkileyen tekrarlayan felaketler söz konusu olduğunda geçerli olduğunu açıkça ifade etmiştir (*Boudaïeva ve diğerleri*, yukarıda anılan, § 137). Böylece, Sözleşme'nin 2. maddesinin uygulanabilirliği ve Devletin sorumluluğu, insan hayatı açısından derin sonuçları olan doğal afetler söz konusu olduğunda kabul edilmiştir.

116. Bu nedenle Mahkeme, mevcut davada 2. maddenin uygulanabilir olduğu sonucuna varmaktadır.

B. Kabul Edilebilirlik Hakkında

117. Mahkeme, hükümetin herhangi bir itirazda bulunmadığını kaydetmektedir.

118. Mahkeme, başvurunun Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını ve öte yandan, başka

herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını tespit ederek, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermektedir.

A. Esas Hakkında

1. Başvuranların İddiaları

119. Başvuranlar, 9 Kasım 2011 tarihinde meydana gelen depremde yakınlarının hayatını kaybetmesinin, Sözleşme'nin 2. maddesi anlamında yaşam hakkının ihlalini teşkil ettiğini ileri sürmekte ve bu bağlamda, sorumlu tuttukları görevliler hakkında soruşturma açılmasını sağlayamadıklarından şikâyet etmektedirler. Ayrıca, AFAD Başkan Yardımcısı, Van Valisi ile İl Afet ve Acil Durum Müdürü hakkında ceza soruşturması açmak için aleyhte yeterli delil olduğu kanaatindedirler. Bu bağlamda, 4483 sayılı Kanun'la getirilen izin sisteminden yakınmaktadırlar.

2. Hükümetin İddiaları

120. Hükümet, başvuranların şikâyetlerinin esas olarak AFAD Başkan Yardımcısı, Van Valisi ile İl Afet ve Acil Durum Müdürünün cezaya mahkûm edilmemesiyle ilgili olduğunu ileri sürmektedir. Ancak, Hükümete göre, mevcut davada verilen adli tepki değerlendirilirken yargılamaların tümü dikkate alınmalıdır.

121. Hükümet, başvuranların, 23 Ekim 2011 tarihinde meydana gelen ilk depremin ertesi günü hasar tespit çalışması yapılmadığı ve Bayram Oteli ile ilgili olarak kamu makamlarının harekete geçmediği gerekçesiyle, yakınlarının ölümünden idarelerin ve kamu görevlilerin sorumlu olduğu yönündeki iddialarını reddetmektedir. Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığınca talep edilen ön incelemenin ardından, kamu makamlarının 9 Kasım 2011 tarihinde yaşanan ilk depremin ardından hareketsiz kalmadıklarının ve sadece arama kurtarma faaliyetlerini değil, fakat aynı zamanda hasarlı olup tehlike arz eden yapıların durumunu tespit etmek ve acil ihtiyaçları karşılamak için

ön hasar tespit çalışmalarını da derhal üstlendiklerinin tespit edildiğine vurgu yapmaktadır.

122. AFAD ve Van Valiliği yetkililerinin, felaketzede halkı, hasarlı binalara girmemeleri konusunda uyaran duyurular yaptıklarını da eklemektedir.

123. İdari makamların, söz konusu kamu görevlileri hakkında ceza soruşturması açılmasına izin vermediğini; zira görevlerini yerine getirirken ihmalde bulunduklarını gösteren bir suç teşkil eden herhangi bir delil unsuru bulunmadığını hatırlatmaktadır.

124. Ulusal makamlar tarafından yürütülen soruşturmalar neticesinde, Bayram Otelinin çöküşünü çevreleyen koşulların açıkça ortaya konulduğu kanısındadır. İlgili idarelerin hizmet kusuru işlediği sonucuna varan idare mahkemeleri tarafından başvuruların zararlarıyla orantılı bir tazminata hükmedildiğini de eklemektedir.

125. Hükümete göre, yetkililerin, şikâyetlere konu olan kamu görevlileri hakkında ceza soruşturması başlatmamış olması, olayların ve sorumlulukların tespitine yönelik soruşturmanın etkinliğini azaltmamış ve de başvuranlara, ulusal mahkemeler tarafından tazminat ödenmesine hükmedilmesini engellememiştir. Bu nedenle, Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediği kanaatindedir.

3. Mahkemenin Değerlendirmesi

126. Devletin Sözleşme'nin 2. maddesi kapsamındaki yaşam hakkını koruma yükümlülüğü, yalnızca maddi pozitif yükümlülükleri değil (*Nicolae Virgiliu Tănase/Romanya* [BD], no. 41720/13, §§ 134136, 25 Haziran 2019), aynı zamanda ölüm vakaları için, etkili ve bağımsız bir yargı sisteminin yürürlükte olmasını sağlama yönündeki usuli pozitif yükümlülüğü de içermektedir. Bu sistem koşullara göre değişiklik gösterebilir (*ibid.*, § 158), ancak olayların en kısa sürede tespit edilmesini, sorumluların hesap vermesini ve mağdurlara uygun tazminat ödenmesine olanak sağlamalıdır

(karşılaştırınız, *Calvelli ve Ciglio*, yukarıda anılan, § 49, *Vo /Fransa* [BD], no. 53924/00, § 89, AİHM 2004-VIII, *Šilih/Slovenya* [BD], no. 71463/01, §§ 155 ve 192, 9 Nisan 2009, ve *Lopes de Sousa Fernandes/Portekiz* [BD], no. 56080/13, § 214, 19 Aralık 2017).

127. Mahkeme, mevcut davada, başvuruların yakınının ölümünün, yıkıcı bir depremin ardından bir otelin çökmesi sonucu meydana geldiğini gözlemlemektedir.

128. Doğal depremlerin, Devletlerin üzerinde kontrol sahibi olmadığı olaylar olduğunu kaydetmektedir. Ancak, öngörülebilir doğal risklerin önlenmesini sağlamak ve yıkıcı boyutlarını en aza indirmek için etkilerini azaltmaya yönelik tedbirler almak Devletlerin görevidir. Bu bağlamda, bir araç yükümlülüğü olarak kalan önleme yükümlülüğünün kapsamı, Devletin depremler gibi bu tür doğal ve şiddetli olaylarla başa çıkma kapasitesini güçlendirmekten ibarettir.

129. Önleme, öncelikle mekânsal planlama ve kentleşmenin sağlanmasını içermektedir. İmar izni vererek arazinin işgalini ve kullanımını düzenlemekten sorumlu olan yerel makamlar, risklerin önlenmesinde belirleyici bir role ve birincil sorumluluğa sahiptir (*M. Özel ve diğerleri*, yukarıda anılan, § 174). Nitekim depremler, güvenlik ve inşaat normlarını karşılamayan binaların çökmesi halinde insan hayatı açısından feci sonuçlar doğurabilir. Depreme dayanıklı inşaat kurallarına uyulması, sismik riskin, inşaatın tüm aşamalarında ve sonrasında binanın ömrü boyunca dikkate alınmasını gerektirmektedir. Bireysel konutların, apartman bloklarının, kamu binalarının ve büyük yapıların yıkılmalarını önlemek için sarsıntılara karşı yeterli dirence sahip olacak şekilde inşa edilmesini sağlamalı ve böylece insan hayatını korumalıdır. Hâlihazırda inşa edilmiş olan yapılar için de risk azaltma önlemleri alınmalıdır.

130. Ulusal makamlar, halk için riskleri mümkün olduğunca önlemek amacıyla mevcut binaları kontrol etme ve gözetme yükümlülüğüne sahiptir

(bk. *mevcut davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, aynı kararda, § 175).

131. Bir şikâyet durumunda, ilgili makamların söz konusu yükümlülüklerle uymasını sağlamak adli makamların görevidir.

132. Öte yandan, özellikle farkındalığı artırmak ve vatandaşları, toplumları ve uzmanları deprem riski konusunda bilgilendirmek için bir deprem planı hazırlanmalıdır.

133. Son olarak, kriz yönetimi planları da uygulamaya konulmalıdır. Bu planlar yıkıcı bir depremin meydana gelmesi halinde uygulanması gereken her şeyi tanımlamayı amaçlamalıdır. Bu kriz yönetimi planlama eylemleri, ihtiyaçlara göre farklı bölgesel düzeylerde müdahale ve yardım planlarının geliştirilmesine dayanmalıdır.

134. Mahkeme, mevcut davada, davalı Devletin, yaşam hakkının korunmasına yönelik bir düzenleme uygulamaya koyma yükümlülüğünü yerine getirmediğinin iddia edilmediğini kaydetmektedir. Bu nedenle, yaşam hakkının korunması için yeterli bir yasal ve idari çerçevenin varlığına ilişkin bir mesele ortaya çıkmamaktadır.

135. Başvuranların şikâyetlerini göz önünde bulunduran Mahkeme (yukarıda 119. paragraf), yalnızca, Türk hukukunda mevcut olan hukuk yollarının, mevcut davanın koşullarında, başvuranlara Sözleşme'nin 2. maddesinin usule ilişkin gerekliliklerini karşılayan yollar sağlayıp sağlamadığını değerlendirecektir.

136. Bu bağlamda Mahkeme, başvuranların yakınının ölümünün kasten gerçekleşmediğinin ilk soruşturmada açıkça tespit edildiğini kaydetmektedir.

137. Mahkeme, kasıtsız adam öldürme veya bir kişinin hayatının kasıtsız olarak tehlikeye atılması durumlarında, hukuk sisteminin mağdurlara (veya yakınlarına) hukuk mahkemeleri önünde, tek başına veya ceza mahkemeleri önünde bir hukuk yoluyla birlikte, olası sorumlulukların tespit edilmesine ve uygun bir hukuki tazminat ödenmesine yol açabilecek bir hukuk yolu sunması halinde, etkili bir yargı sisteminin varlığına ilişkin yükümlülüğün yerine

getirilmiş sayılabileceğini hatırlatmaktadır. Devlet memurlarının veya bazı meslek mensuplarının söz konusu olduğu durumlarda, disiplin tedbirleri de öngörülebilir (bk. diğer kararlar arasında, *Calvelli ve Ciglio*, yukarıda anılan, § 51, *Vo*, yukarıda anılan, § 90, *Šilih*, yukarıda anılan, § 194, *Valentin Câmpeanu adına Hukuk Kaynakları Merkezi*, yukarıda anılan, § 132, ve *Lopes de Sousa Fernandes*, yukarıda anılan, § 137).

138. Mahkeme aynı zamanda, Sözleşme'nin 2. maddesinin, üçüncü tarafların bir suçtan dolayı soruşturulması veya mahkûm edilmesi hakkını içermediğini de hatırlatmaktadır (*Armani Da Silva /Birleşik Krallık* [BD], no. 5878/08, § 238, 30 Mart 2016). Dolayısıyla, 2. maddeden, herhangi bir soruşturmanın mahkûmiyetle hatta belirli bir ceza verilmesiyle sonuçlanmasını gerektiren bir sonuç yükümlülüğü çıkarılamaz (*Öneryıldız*, yukarıda anılan, § 96).

139. Şüphesiz, Mahkeme 4483 sayılı Kanun ile getirilen sistemi (yukarıda 96-102. paragraflar), bu kanunu uygulamakla yükümlü olan soruşturma organlarının bağımsız olmaması nedeniyle sistematik olarak eleştirmiş ve defalarca cezalandırmıştır (bk. örneğin, *Nazif Yavuz/Türkiye*, no. 69912/01, § 49, 12 Ocak 2006, *Ümit Gül/Türkiye*, no. 7880/02, §§ 53-57, 29 Eylül 2009, *Mete ve diğerleri/Türkiye*, no. 294/08, § 114, 4 Ekim 2011, ve *Karahan/Türkiye*, no. 11117/07, § 45, 25 Mart 2014), ülkenin yargısına tâbi tüm kişilerin ilgili soruşturmalara etkin bir şekilde katılmalarının imkânsızlığı (*Işıldak/Türkiye*, no. 12863/02, §§ 54-56, 30 Eylül 2008) ve bu organların kararları üzerinde Danıştay tarafından gerçekleştirilen yargısal denetimin yetersizliği (*Kanlıbaş/Türkiye*, no. 32444/96, § 49, 8 Aralık 2005, *Sultan Öner ve diğerleri/Türkiye*, no. 73792/01, § 143, 17 Ekim 2006, *Uyan/Türkiye* (n° 2), no. 15750/02, § 49, 21 Ekim 2008, ve *Mecail Özel/Türkiye*, no. 16816/03, § 25, 14 Nisan 2009). Mahkeme bunun yapısal bir sorun olduğu kanaatine varmıştır (*Aydoğdu/Türkiye*, no. 40448/06, § 90, 30 Ağustos 2016, *Asma/Türkiye*, no. 47933/09, § 86, 20 Kasım 2018, *Mehmet*

Ulusoy ve diğerleri/Türkiye, no. 54969/09, § 97, 25 Haziran 2019 ve *Elvan/Türkiye*, no. 64937/19, § 97, 7 Şubat 2023).

140. Bu nedenle, hem medeni hem de cezai olmak üzere farklı hukuk yollarının mevcut olduğu mevcut dava gibi bir davada, Mahkeme, 4483 sayılı Kanun’la getirilen sistemi yalnızca analiz etmekle kalmamalı, fakat bir bütün olarak ele alındığında ve kanunda öngörüldüğü ve uygulamada uygulandığı şekliyle, bunların olayların tespit edilmesine, sorumlulardan hesap sorulmasına ve mağdura uygun tazminat ödenmesine olanak tanıyan hukuk yolları oluşturduğunun söylenip söylenemeyeceğini de değerlendirmelidir. Devletin 2. madde bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine uymak amacıyla alması gereken tedbirlerin seçimi, ilke olarak, kendi takdir yetkisi dâhilindedir (*Nicolae Virgiliu Tănase*, yukarıda anılan, § 169, *Cevrioğlu/Türkiye*, no. 69546/12, §§ 54 ve 55, 4 Ekim 2016). Sözleşme ile tanınan hakları güvence altına almaya yönelik çeşitli yollar olması sebebiyle, ilgili Devletin iç hukukla öngörülen belirli bir tedbiri uygulamaması, pozitif yükümlülüğünü başka bir şekilde yerine getirmesini engellemez (*Ciechońska/Polonya*, no. 19776/04, § 65, 14 Haziran 2011, *İlbeyi Kemaloğlu ve Meriye Kemaloğlu/Türkiye*, no. 19986/06, § 37, 10 Nisan 2012, ve *Lopes de Sousa Fernandes*, yukarıda anılan, § 216).

141. Mahkeme ayrıca, bir deprem bağlamında, tazminat davasının ilke olarak söz konusu olayların ve sorumlulukların ortaya konulmasına imkân verebileceğine ve Sözleşme’nin 2. maddesinin amaçları doğrultusunda başvuranlara yeterli tazminat sağlayabileceğine karar verdiğini hatırlatmaktadır. Mevcut davadaki gibi durumlarda, Devletin 2. madde kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün mutlaka ceza yoluna başvurulmasını gerektirmediğini belirtmiştir (*İstanbul ve Aydın/Türkiye* (k.k.), no. 20793/07 ve 29240/07, §§ 37 ve 41, 29 Eylül 2015).

142. Bu nedenle, mevcut davada, Devlet, başvuranlara, suçladıkları makamların olası sorumluluğunu tespit edebilecek ve Türk hukukunda idari yargıda tam yargı davasına karşılık gelen, gerektiği takdirde, tazminat elde

etmelerine imkân verecek bir hukuk yolu sağlamalıdır (*Öneryıldız*, yukarıda anılan, §§ 93, 111 ve 117, AİHM 2004XII-, *Cavit Tınarlıoğlu/Türkiye*, no. 3648/04, §§ 66, 71, 114, 118 ve 119, 2 Şubat 2016) ve başvuranlar haklı olarak bu yolu tüketmiş ve iddia edilen ihlallerin açıkça tanınmasını sağlamışlardır (karşılaştırınız, *Özel ve diğerleri /Türkiye*, § 199).

143. Bu bağlamda, Van İdare Mahkemesi, talep ettiği bilirkişi raporunu dikkate aldıktan sonra, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile Van Belediyesinin, inşaat projesini ve Bayram Otelindeki inşaat çalışmalarının uygulanmasını denetleme görevlerini gerektiği gibi yerine getirmedikleri ve Türk kamu kurumu olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının 23 Ekim 2011 tarihinde yaşanan depremde sonra kontrolleri ve afet durumuyla ilgili gerekli çalışmaları ve incelemeleri zamanında yapmadığı kanaatine varmıştır (yukarıda 79 ila 83. paragraflar).

144. Mahkeme, başvuranlara sunulan telafinin uygun ve yeterli niteliği ile ilgili olarak yapılan değerlendirmenin, özellikle Sözleşme'nin söz konusu ihlalinin niteliği dikkate alındığında, davanın koşullarının tamamına dayandığını hatırlatmaktadır (*Gäfgen/Almanya* [BD], no. 22978/05, § 116, AİHM 2010).

145. Bu bağlamda, Mahkeme, İdare Mahkemesinin başvuranlara toplam 71.694 avroya tekabül eden tazminat ödenmesine hükmettiğini gözlemlemektedir (yukarıda 84 ve 85. paragraflar). Bu tazminatın, davanın koşullarında yeterli ve uygun olduğu kanaatindedir.

146. Mahkeme ayrıca, başvuranlar tarafından idare mahkemeleri önünde açılan tazminat davası haricinde, Cumhuriyet Savcısı tarafından bir soruşturma yürütüldüğünü de kaydetmektedir. Bayram Otelinin çökmesinden birkaç gün sonra, Van Cumhuriyet Savcılığı, kendi inisiyatifiyle, olayın meydana geldiği koşullarla ilgili olarak bir ceza soruşturması açmış ve olayın meydana geldiği koşulları aydınlayabilecek delil unsurları toplamıştır.

147. Mahkeme, Cumhuriyet Savcısı tarafından bağımsız bir bilirkişi raporu istendiğini gözlemlemektedir (yukarıda 12. paragraf). Söz konusu

rapor, Bayram Oteli binasının inşaatına ilişkin kaideler dikkate alınmadan aceleyle inşa edildiğini, kullanılan malzemelerin normlara uygun olmadığını ve inşaat ruhsatında yer almayan ek bir katın yasa dışı olarak inşa edildiğinin tespit edilmesine imkân vermiştir.

148. Ceza soruşturması sonunda, soruşturma makamları, olaydan birinci derecede sorumlu olan kişiyi tespit etmiştir. Bu nedenle Bayram Otelinin İşletmecisi T.B. hakkında ceza yargılaması başlatılmıştır. T.B. 26 Haziran 2012 ile 23 Ağustos 2016 tarihleri arasında tutuklu kalmış (yukarıda 14 ve 29. paragraflar) ve Van Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kesinleşmemiş üç kararla mahkûm edilmiştir (yukarıda 23, 26 ve 33. paragraflar). Cumhuriyet Savcısı tarafından yapılan temyiz başvurusunu karara bağlayan Yargıtay Ceza Dairesi, davanın koşullarında “bilinçli taksir” ağırlaştırıcı faktörünün uygulanmasına ilişkin koşulların karşılandığı değerlendirmesinde bulunmuştur (yukarıda 34. paragraf).

149. Mahkeme, ceza mahkemelerinin, özellikle, T.B. tarafından işletilen otel binasının anti sismik düzenlemelere uygun olmadığı, otele ruhsatsız eklentiler yapıldığı ve bunun binanın yapısını tehlikeye attığı, sanığın binayı zayıflatan ilk depreme rağmen oteli işletmeye devam ettiği ve dolayısıyla bilinçli taksirle hareket ettiği tespitlerinde bulunduklarını kaydetmektedir.

150. Bu nedenle, güvenlik normlarına riayet etme hususunun adli makamlar tarafından incelendiğini ve bunun ceza soruşturmalarına yol açtığını gözlemlemektedir.

151. T.B. hakkında yürütülen yargılama halen derdesttir. Yargılamada kayda değer bir gecikme yaşanmıştır; ancak bu durum, olayların ya da sorumlulukların tespit edilmesine hâlel getirecek nitelikte değildir. Mahkemenin görüşüne göre, ceza mahkemelerinin, yaşam hakkının haksız şekilde ihlal edilmesinin cezasız kalmasına izin vermeye hazır olduklarına dair hiçbir emare bulunmamaktadır. Bu nedenle, Mahkeme, Sözleşme’nin 2. maddesinden kaynaklanan pozitif yükümlülöklere uyulabilmesi için, iç hukukta öngörölen koruma mekanizmalarının sadece teoride var olması

değil, fakat aynı zamanda uygulamada da etkili bir şekilde işlemesi gerektiğini hatırlatmakta fayda görmektedir (bk. *Lopes de Sousa Fernandes*, yukarıda anılan, § 216, ve burada yapılan atıflar). Bu bağlamda, Mahkeme, yaşam hakkının usuli korunmasına ilişkin içtihadına ve özellikle de ulusal makamların, soruşturma ve adli yargılamayı hızlı ve özenli bir şekilde yürütme yükümlülüğüne atıfta bulunmaktadır (bk. genel ilkeler için, *Mustafa Tunç ve Fecire Tunç/Türkiye* [BD], no. 24014/05, §§ 169-182, 14 Nisan 2015, ve, başka bir bağlamda, *Armani Da Silva*, yukarıda anılan, § 237, ve *Giuliani ve Gaggio /İtalya* [BD], no. 23458/02, § 305, AİHM 2011 (alıntılar)).

152. Bunun yanı sıra, başvuruların bu yargılamadan şikâyetçi olmadıkları, ancak yakınlarının ölümünden sorumlu gördükleri kamu görevlilerinin cezaya mahkûm edilmeleri gerektiği hususunda ısrarcı oldukları belirtilmelidir (yukarıda 119. paragraf). Bu noktada, mevcut davada başvuruların, kamu görevlilerinin ceza soruşturmasına konu olmaları için yetkili makamlar önündeki girişimlerinin sonuçsuz kaldığı doğrudur. Önceden idari izin alınmadığı için, kamu görevlileri hakkında böyle bir ceza soruşturması başlatılmamıştır (4483 sayılı Kanun’la uygulama konulan sistem için, bk. yukarıda 96 ila 102. paragraflar). Sözleşme’nin 2. maddesi bağlamında, üçüncü şahısların soruşturulma ve mahkûm edilme hakkının bulunmaması dışında (yukarıda 136. paragraf), mevcut davanın somut koşullarında, söz konusu kamu görevlileri hakkında ceza soruşturması açılmaması, başvuruların yakınının ölümünde idarelerin sorumluluklarının tespit edilmesini ve kendilerine ödenmesine hükmedilen tazminatı tehlikeye atmamıştır (yukarıda 141 ila 143. paragraflar).

153. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında ve sonuç olarak, Mahkeme, iç hukukun, başvurulara, davalı Devletin, Sözleşme’nin 2. maddesi uyarınca, davanın koşullarında yakınlarının ölümüne uygun bir adli cevap verebilecek etkili bir adli sistem uygulamaya koyma yükümlülüğünü yerine getirebilecek bir hukuk yolu sağladığı kanaatindedir (bk. aynı anlamda, *İstanbullu ve Aydın*, yukarıda anılan, § 43).

154. Netice itibarıyla, Sözleşme'nin 2. maddesi ihlal edilmemiştir.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun kabul edilebilir olduğuna,
2. Sözleşme'nin 2. maddesinin ihlal edilmediğine *karar vermiştir*.

İşbu karar, Fransızca dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları gereğince 21 Kasım 2023 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Hasan Bakırcı
Yazı İşleri Müdürü

Arnfinn Bårdsen
Başkan

Mevcut kararın ekinde, Sözleşme'nin 45. maddesinin 2. fıkrasına ve Mahkeme İç Tüzüğü'nün 74. maddesinin 2. fıkrasına uygun olarak Hâkim Derenčinović'in sunduğu ayrık görüş yer almaktadır.

A.R.B.

H.B.

HÂKİM DERENČINOVIĆ'İN SUNDUĞU MUTABAKAT ŞERHİ

(Tercüme edilmiştir)

1. Başvurunun konusu göz önünde bulundurulduğunda, başvuranların tazminat elde ettikleri hukuk yolunun, Sözleşme ile öngörülen güvenceler ışığında yeterli olduğu sonucuna katılıyorum. Bu nedenle, oy birliğiyle lehte oy kullanan meslektaşlarıma katılıyorum.

2. Bununla birlikte, mevcut davanın ihmal sorumluluğunun niteliği ve içeriği sorununun ortaya çıktığı, sınırda bir dava örneği teşkil edebileceği kanısına varmaktayım ve dolayısıyla, bazı koşullarda, Sözleşme'nin 2. maddesi anlamında etkin bir ceza soruşturması yürütme yönünde bir pozitif yükümlülük doğurabilecek nitelikteki istisnai koşulların muhtemel varlığı (veya yokluğu) hususunun incelenmesinin, gerekçede en azından özet olarak yer alması gerektiğini belirtmekteyim.

3. Bu bağlamda, *M.H. ve diğerleri/Hırvatistan* kararına (18 Kasım 2021, § 135) atıfta bulunuyorum; bu kararda Mahkeme bazı istisnai durumlarda, yaşam hakkının kasıtsız olarak ihlal edildiği durumlarda dahi, 2. madde doğrultusunda etkili bir ceza soruşturması yürütülmesinin gerekli olabileceğini hatırlatmıştır. Bu durum, örneğin, ölüm veya tehlikeye atmanın bir kamu makamının, muhakeme hatası veya ihtiyatsızlığın ötesine geçen tutumundan kaynaklandığı hallerde söz konusu olabilir (*Nicolae Virgiliu Tănase/Romanya* [BD], 25 Haziran 2019, § 160).

4. Ayrıca, *Öneryıldız/Türkiye* davasında ([BD], 30 Kasım 2004, § 93), Mahkeme, Devlet memurlarına veya organlarına atfedilebilecek kusurun, davayı tam olarak bilerek ve kendilerine verilen yetkilere uygun olarak hareket etmedikleri için bir muhakeme hatası veya ihtiyatsızlığın ötesine geçtiğinin tespit edildiği durumlarda tehlikeli bir faaliyetin doğasında bulunan risklerin üstesinden gelmek için gerekli ve yeterli tedbirleri almamaları halinde, bireylerin kendi inisiyatifleriyle kullanabilecekleri diğer

hukuk yollarından ayrı olarak, yaşama zarar vermekten sorumlu olan şahısların suçlanmaması ve soruşturulmamasının 2. maddenin ihlaline yol açabileceğini ifade etmiştir.

5. Mevcut davada, Sözleşme'nin 2. maddesi gereğince etkili bir ceza soruşturması yürütme yükümlülüğü doğuracak istisnai koşulların varlığından şüphelenmek için inandırıcı sebeplerin olması için yeterli unsurlar var gibi görünmektedir. Bunun ilk göstergesi, Devlet görevlilerinin iki deprem arasındaki tutumudur. Bu bağlamda, ulusal mahkemeler önünde yaptığı açıklamalara göre, otelin sahibinin, binadaki hasarın tespit edilmesi için talepte bulunduğu, bunun ardından yetkili makamların, binanın hasar gördüğünü ancak oturulabilir durumda olduğunu ve bu nedenle ikinci bir deprem beklenmediği için binaya girmenin tehlikeli olmadığını ilan ettiklerini kaydetmek önem arz etmektedir. Davalı Hükümet ise aksine, birinci ve ikinci depremler arasında hasar tespiti yapılmış olmasına rağmen, ikinci depremin meydana geldiği sırada, otelin hala böyle bir değerlendirme yapılmasını bekleyen binalardan biri olduğunu ifade etmektedir. Bu tür çelişkili ifadeler, Devletin mevcut davada üzerine düşen yükümlülüklerini yerine getirip getirmediğini belirlemeyi daha da zorlaştırmaktadır, özellikle de yetkililerin, ilk depremden sonra insanların otel binasına girmesini önlemek için daha etkili önlemler almaları gerektiği görülmektedir.

6. Ayrıca, otel, statik etüt projesinin ön raporu olmadan inşa edilmiştir; afet bölgelerinde, malzemeler ve güçlendiriciler, inşaat konusundaki yönetmelikle belirlenen kriterleri karşılamamaktaydı ve son olarak, inşaat ruhsatında yer almayan ek kat, bina için ek bir yük oluşturmaktaydı. İlgili makamlar binadaki bu kusurların farkında olmalıydı. Bana öyle geliyor ki, ilk depremden sonra can kaybını önlemek için ne gibi uygun önlemlerin alınması gerektiğini belirlerken bu hususları dikkate almaları gerekirdi.

7. Bu koşullarda, önceki tehlikeli faaliyete bağlı istisnai koşulların varlığı sorusunu gündeme getirmek haklıdır. Mevcut davada, yukarıda anılan *M.H.*

ve diğerleri/Hırvatistan ve Öneriyıldız davalarındaki durumun aksine, söz konusu potansiyel olarak tehlikeli faaliyet tamamıyla insan yapımı değildir: Kısmen doğal bir afet ve her zaman öngörülemez bir olgu söz konusudur. Bununla birlikte, bana öyle geliyor ki, hem Devlet memurlarının iki deprem arasında binanın sağlam olup olmadığına dair yaptıkları çelişkili açıklamalar (5. paragraf) hem de yetkili makamların, depremlerden önce önleme konusundaki muhtemel kusurları (6. paragraf), ilgili kişinin ölümünün veya tehlikeye atılmasının, bir kamu makamının muhakeme hatası veya ihtiyatsızlığının ötesine geçen bir davranıştan kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorusunu kendi kendime sormamı haklı kılmaktadır. Bu bağlamda ve Türkiye’de mahvedici sonuçları olan bu tür doğal afetlerin tekrar eden niteliği göz önüne alındığında, bu önemli noktanın bir analiz konusu olmamasından üzüntü duyuyorum.

EK

Başvuranlar Listesi

Başvuru No. 42749/19

No.	Adı Soyadı	Doğum/Kayıt Yılı	Uyruğu	İkamet Yeri
1.	Erdal Muhammet ARSLAN	2002	Türk	Diyarbakır
2.	Mahmut ARSLAN	1942	Türk	Diyarbakır
3.	Mustafa Serdar ARSLAN	2007	Türk	Diyarbakır
4.	Orhan ARSLAN	1967	Türk	Diyarbakır
5.	Turan ARSLAN	1970	Türk	Diyarbakır
6.	Zuhal ARSLAN	1979	Türk	Diyarbakır